

Nr 25.

Ankom till riksdagens kansli den 15 mars 1935 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående lindring för vissa pastorat och arrendatorer i dem gentemot kyrkofonden åliggande ränteförpliktelse.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 437, vilken behandlats av första lagutskottet, ha herrar *Johansson* i Bro och *Olsson* i Närlinge hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om vidtagande av åtgärd snarast möjligt i syfte att åt de pastorat och arrendatorer, vilka erhållit byggnadsförskott respektive byggnadslån ur kyrkofonden och i övrigt vore i sådan ställning som i motionen exemplifierades, bereda den lindring i deras ränteförpliktelser gentemot kyrkofonden, som av nuvarande allmänna ränteläge föranleddes.

Enligt lag den 21 november 1925 om förskott ur kyrkofonden till bekostande av viss nybyggnad å ecklesiastika löneboställen kunde förskott ur kyrkofonden utgå i vissa fall, där arrendator fått sig ålagd byggnadsskyldighet i samband med boställes uppdelning i prästgård och löneboställe. Enligt av Kungl. Maj:t utfärdade tillämpningsföreskrifter skulle förskotten förräntas efter fem procent. Det åligger numera vederbörande pastorat att av löneboställets *avkastning* till kyrkofonden inleverera de belopp, med vilka enligt fastställd plan förskottet skall amorteras. Med stöd av förevarande lag utlämnade förskott voro den 30 juni 1934 alltjämt utestående till ett antal av 292 och med ett sammanlagt kapitalbelopp av 3,674,744 kronor 86 öre.

Sedan den 1 maj 1933 gäller i fråga om utlämnande av förskott ur kyrkofonden 14 § i lagen den 30 augusti 1932 om kyrkofond. Enligt denna paragraf må pastorat efter statskontorets beprövande och enligt grunder som Konungen fastställer erhålla förskott ur kyrkofonden för fullgörande av ny- eller ombyggnad, som pastoratet ålagts att utföra å löneboställe, eller för gäldande av vissa andra kostnader, som kunna uppkomma för pastoratet. Den 16 september 1932 har Kungl. Maj:t med stöd av det i paragrafen givna bemyndigande utfärdat en kungörelse med närmare tillämpningsföre-

skrifter. Enligt denna kungörelse löpa jämväl de förskott, som utlämnas enligt 14 § i lagen om kyrkofond, med fem procent ränta. Enligt sistnämnda lag utlämnade och alltså utestående förskott voro den 30 juni 1934 till antalet 12 med ett sammanlagt kapitalbelopp av 227,870 kronor 10 öre. Därefter ha till och med den 8 mars innevarande år utlämnats ytterligare 15 byggnadsförskott med ett sammanlagt belopp av 232,178 kronor.

Den 14 oktober 1932 utfärdades en särskild lag om byggnadslån ur kyrkofonden. Enligt denna lag kunde Konungen på ansökan av arrendator, som ålagts byggnadsarbeten och för dessa icke erhållit byggnadsförskott enligt 1925 års lag utan nödgats upptaga byggnadslån i annan ordning, efter prövning av omständigheterna i det särskilda fallet medgiva utbyte av lånet eller del därav mot lån ur kyrkofonden. Sådan ansökan om byggnadslån som nu sagts skulle vara ingiven till Konungen före utgången av år 1933, och några ytterligare lån enligt lagen den 14 oktober 1932 kunna således icke ifrågakomma. Vid utlämnandet av dylika lån har Kungl. Maj:t bestämt, att de skulle förräntas efter fem procent. Den 30 juni 1934 utestodo 24 enligt ifrågavarande lag utlämnade byggnadslån med ett sammanlagt kapitalbelopp av 216,071 kronor 47 öre.

Den ränta, som skall utgå å byggnadsförskott, inverkar i sin mån å den uppskattning av löneboställes normalavkastning, som enligt 9 och 10 §§ lagen om kyrkofond skall äga rum. Från intäkterna av ett löneboställe må sålunda avdragas bland annat nödiga, av förvaltningen föranledda utgifter, däribland kostnader för underhålls- och nybyggnadsarbeten. En högre räntesats kommer vid sådant förhållande att föranleda ett lägre normalavkastningsvärde och en lägre räntesats medför ett högre normalavkastningsvärde. Att märka är emellertid att normalavkastningsvärdet fixeras för en viss period framåt. Skulle utgifterna överstiga intäkterna, sättes normalavkastningsvärdet till noll.

Normalavkastningsvärdet är i sin tur av betydelse för frågan om bestämmande av tillskott ur kyrkofonden. Enligt lagen den 9 december 1910 om reglering av prästerskapets avlöning § 19 (ändrad den 30 augusti 1932) skola till bestridande av de för kyrkoherde och komminister fastställda löner ävensom ersättning och arvode åt adjunkt i nedan nämnd ordning användas: 1:o) avkastning av tillgångar, vilka äro avsedda för avlöning av pastoratets prästerskap, med undantag av tillgång vars avkomst skall tillkomma viss tjänstinnehavare utöver lönen eller tillfalla prästänka; 2:o) andra tillgängliga medel ävensom församlingsavgifter till erforderligt belopp.

I 7 § i lagen om kyrkofond meddelas bestämmelser om tillskott ur kyrkofonden. Om för gäldande av pastorats prästlönekostnader under året åtgår högre belopp än som täckes dels av avkastningen av pastoratets prästlönstillgångar, med visst undantag, dels ock därutöver av ett belopp, motsvarande en uttaxering för skattekrona inom pastoratet av det öretal, Konungen för året bestämmer, äger pastoratet för vad ytterligare erfordras erhålla

tillskott av kyrkofonden dock ej för gäldande av lönebelopp, som pastoratet särskilt förbundit sig att utgöra. Vid bestämmande av tillskott, som nu sagts, skall löneboställes avkastning tagas i beräkning med normalavkastningen.

Statsmakterna ha vid flera tillfällen vidtagit åtgärder för lindring i villkoren för ecklesiastika arrenden. Senast har detta skett genom lag den 24 mars 1933. Lindring enligt denna lag kunde dock endast avse arrendavgiften samt årsbeloppet för uppskattad nybyggnadskostnad, i den mån sådant belopp skall av arrendatorn kontant erläggas. Belopp som nu sagts fick ej nedsättas mera än att föreskrivna ränte- och kapitalavbetalningar å byggnadsförskott och lån ur kyrkofonden därmed kunna gäldas.

I underdånig skrivelse den 17 november 1933 hemställde *stiftsnämnden i Lund*, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga erforderliga åtgärder för en sänkning av räntan å byggnadsförskotten och byggnadslånen till fyra procent, räknat från den 14 mars 1934. Stiftsnämnden anförde därvid bland annat följande:

Räntan å förskotten eller lånen verkar minskande på avkastningen av de fasta avlöningstillgångarna för prästerskapet, vadan densamma måste sättas till så rimligt belopp som möjligt. Även om kyrkofonden genom en högre ränta tillföres inkomster från det på detta sättet placerade kapitalet, så måste det dock anses principiellt oriktigt att låta sådana synpunkter bli rådande; detta så mycket mindre som det för kyrkofonden icke är av någon betydelse, då kyrkofonden genom högre bidrag till de olika pastoraten oftast själv måste betala ut, vad kyrkofonden får in genom högre ränta å dessa medel. I det enskilda fallet är det av synnerligen stor betydelse, att dessa medel förräntas efter lägsta möjliga procent. Härigenom möjliggöres en grundförbättring å ett boställe, vilken för framtiden kan vara av synnerlig stor betydelse för ändamålet med detsamma, utan att arrendatorn härigenom blir oskäligt betungad genom alltför hög arrendavgäld. —

Vid byggnadslånen drager under innevarande arrendeperiod vederbörande arrendator fördelen av en räntesänkning. —

Dessa byggnadsförskott och byggnadslån måste vidare betraktas såsom synnerligen säkra ur placeringssynpunkt, vadan förlust å medlen ej lärer behöva befäras. Det nära sambandet mellan kyrkofonden och de prästerliga fasta avlöningstillgångarna är också något, som talar till förmån för att kyrkofonden ställer till avlöningstillgångarnas förfogande billiga lån.

Över stiftsnämndens i Lund framställning ha yttranden avgivits av samtliga övriga stiftsnämnder.

Statskontoret har i avgivet utlåtande, vilket biträtts av *kammarkollegium*, anfört bland annat följande:

Om för gäldande av pastorats prästlönekostnader under året åtgår högre belopp än som täckes dels av avkastningen av pastoratets prästlönetillgångar — med visst undantag — dels ock därutöver av ett belopp, motsvarande en uttaxering för skattekrona inom pastoratet av det öretal, Kungl. Maj:t för året bestämmer, äger pastoratet för vad ytterligare er-

fordras jämlikt 7 § kyrkofondslagen erhålla tillskott av kyrkofonden, dock ej för gäldande av lönebelopp, som pastoratet särskilt förbundit sig utgöra. Vid bestämmande av tillskott, som nu sagts, skall löneboställes avkastning tagas i beräkning med belopp, som fastställts med tillämpning av 9 § kyrkofondslagen (löneboställets normalavkastning). Pastoratets tillskott från kyrkofonden blir sålunda direkt beroende av löneboställets normalavkastning. Vid uppskattningen av löneboställets normalavkastning skall från värdet av beräknade intäkter avdragas nödiga, av förvaltningen föranleda utgifter, däribland skatter samt kostnader för underhålls- och nybyggnadsarbeten. De annuiteter, som av pastorat skola erläggas till kyrkofonden å byggnadsförskott och byggnadslån, avdragas på grund härav vid normaluppskattningen från boställets beräknade inkomster och minska därigenom normalavkastningen med sina belopp. Vad beträffar sådana pastorat, som avses i 7 § kyrkofondslagen, kan det under sådana förhållanden icke hava någon betydelse vare sig för pastoraten eller för kyrkofonden vilken räntesats, som är gällande för byggnadsförskott och byggnadslån vid normalavkastningens fastställande.

Sedan normalavkastningen fastställts, äro förhållandena emellertid annorlunda. Då normalavkastningen under hela uppskattningsperioden är bestämmande för tillskottets storlek, medför nämligen en räntesänkning å berörda förskott och lån, att kyrkofondens inkomster (räntemedel) minskas, utan att dess utgifter (tillskott) undergå motsvarande reducering. Räntesänkningen skulle alltså innebära ett för pastoratet opåräknat och i lagstiftningen icke avsett bidrag från kyrkofonden. —

Vad beträffar byggnadslånen har stiftsnämnden anför, att vederbörande arrendator under innevarande arrendeperiod drager fördel av en räntesänkning. Statskontoret vill med hänsyn härtill erinra därom, att arrendator av löneboställe, vid vilket byggnadslån utlämnats, tillförbundits icke att gälda ränta å lånet utan att vidkännas viss förhöjning av arrendeavgiften och att det sålunda icke utan vidare är klart, att arrendator av sådant boställe skall äga tillgodonjuta en räntesänkning å byggnadslån från kyrkofonden. Framhållas må vidare, att vederbörande arrendatorers ekonomiska svårigheter icke böra föranleda till nedsättning av gällande räntesatser å lån och förskott från kyrkofonden. Därest behov av arrendelindringar skulle vara för handen, torde sådana böra medgivas i annan ordning.

Statskontoret, som utgår ifrån att i stort sett samtliga de pastorat, inom vilka byggnadsförskott och byggnadslån utlämnats från kyrkofonden, åtnjuta tillskott jämlikt 7 § kyrkofondslagen, får med hänsyn till vad ovan anförts avstyrka bifall till framställningen.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 3 augusti 1934 funnit framställningen ej föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Motionärerna anföra:

Såsom statskontoret påpekat är väl förhållandet så, att för den stora mängden av s. k. tillskottspastorat en räntesänkning — såväl å redan utlämnade lån och förskott som å dylika lån och förskott, vilka hädanefter beviljas — icke skulle få den betydelse, som därmed åsyftas. Det finnes emellertid ett säkerligen icke alldeles obetydligt antal pastorat, där saken ligger annorlunda till. Man har härvid i första hand att uppmärksamma pastorat med ett eller flera löneboställen av så svag beskaffenhet att normalavkastningsvärdet måst sättas till noll och för vilka pastoraten sålunda

torde nödgas verkställa föreskriven återbetalning helt eller delvis med uttaxerade medel. Starka billighetsskäl synas fördenskull tala för att sådana pastorat beredes den lättnad i sin återbetalningsskyldighet, som motiveras av det ändrade allmänna ränteläget. I stort sett likställda med dessa kunna de pastorat anses vara, som icke åtnjuta tillskott ur kyrkofonden för prästlönekostnaderna men där avkastningen av prästlönetillgångarna ej helt förslår till dessa kostnader utan församlingsavgifter därtill måste uttaxeras. Denna uttaxering blir givetvis med den för förskotten fastställda räntesatsen större än vad som skulle erfordras om förskotten förräntades efter nu gällande lägre ränta.

I detta sammanhang böra också beaktas de byggnadslån, som utlämnats till arrendatorer av ecklesiastika löneboställen för att amorteras medels boställets avkastning. För dessa lån har arrendator oftast ålagts att utöver avtalat arrende erlägga å lånet belöpande ränta efter fem procent. Då hänsyn näppeligen kunnat tagas till en sådan förpliktelse vid prövning av fråga om arrendelindring enligt hittills meddelade författningsbestämmelser, är det tydligt att jämväl en sådan arrendator kommit att oskäligt drabbas av den över nuvarande räntenivå fastställda räntan.

Såsom utskottets redogörelse visar, har frågan om en generell sänkning av räntan å byggnadsförskott och byggnadslån ur kyrkofonden nyligen varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning, därvid Kungl. Maj:t icke funnit skäl vidtaga en sådan åtgärd. Av det utlåtande, som statskontoret och kammarkollegiet avgåvo i nu nämnda ärende, framgår även bland annat, att en sänkning överlag av räntan å byggnadsförskotten i många fall skulle innebära en oberättigad vinst för vederbörande pastorat.

Utskottet.

I förevarande motion anföres, att den räntesats, som gäller för byggnadsförskotten och byggnadslånen ur kyrkofonden, eller fem procent, i vissa speciella fall leder till obilliga resultat. I sådant hänseende har utskottet i första hand uppmärksammat de fall, då ett löneboställe lämnar underskott. Enligt gällande lag måste boställets normaluppskattningsvärde likväl upptagas till noll. Därest för lönebostället utlämnats byggnadsförskott enligt 14 § i lagen om kyrkofond, kan anledningen till underskottet helt eller delvis vara, att pastoratet skall erlägga en i förhållande till den nuvarande allmänna räntenivån så hög ränta som fem procent. Pastoratet blir i det nu anförda exemplet nödsakat att täcka bristen genom en extra uttaxering å de skattskyldiga i pastoratet. Om skattebördorna i pastoratet redan därför utan äro stora, kan detta synas hårt. Sänkes räntan, minskas underskottet å lönebostället, och den extra uttaxeringen kan i motsvarande mån ned sättas eller försvinna.

I fråga om de byggnadslån, som enligt lagen den 14 oktober 1932 utlämnats till vissa arrendatorer, vill utskottet till en början erinra, att statsmakterna på sätt utskottet förut påpekat senast år 1933 vidtagit åtgärder för lindring i villkoren för ecklesiastika arrenden. I 1933 års lag om arrendelindring uttalades emellertid uttryckligen, att sådan lindring ej finge föranleda någon minskning i förpliktelsen att gälda ränta å byggnadslån —

eller byggnadsförskott — där sådana förekomme. Det torde likväl kunna finnas fall, då jämväl en nedsättning i denna förpliktelse må anses påkallad.

Av det anförda framgår, att en sänkning av den i betraktande av nuvarande allmänna låga ränteläge höga räntesatsen å byggnadsförskott och byggnadslån ur kyrkofonden åtminstone i vissa fall torde vara skälig. Utskottet kan emellertid icke finna annat än att Kungl. Maj:t äger befogenhet att i sådan händelse på särskild framställning vidtaga den sänkning, som finnes befogad. Kungl. Maj:ts förutnämnda beslut lär icke heller få anses innebära att Kungl. Maj:t ansett hinder föreligga att i särskilda fall medge en dylik jämkning. Utskottet anser vid nu angivna förhållanden icke påkallat att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om någon åtgärd uti det i motionen angivna syfte.

Utskottet får alltså hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 15 mars 1935.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar Åkerman, Klefbeck, Svenson i Eskhult, Löfgren, Velandér, Wijkström* och von Mühlenfels;

från andra kammaren: herrar Lindqvist, Nilsson i Antnäs och Hedlund i Östersund, fru Östlund samt herrar Olsson i Mellerud, Johansson i Bro, Hillgård* och Björling.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr Johansson i Bro.
